

DOI 10.26886/2414-634X.2(66)2025.1

UDC: 336:647//.648

FINANCIAL RESOURCES OF AN ENTERPRISE IN THE PROCESS OF IDENTIFYING MARTIAL LAW RISKS

Viktoriia Rudevskia, Doctor of Economics, Associate Professor

<https://orcid.org/0000-0001-6697-9096>

e-mail: rudevskia@ukr.net

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Ukraine,
Kyiv

The study is devoted to solving an important scientific task of identifying the risks of enterprises' activities inherent in the specific conditions of business functioning entities during martial law. The purpose of the article is to systematize the specific risks associated with changes in the business landscape as a result of military aggression and to determine the role of financial resource management in the process of adaptation to such changes. To solve this task, a critical analysis of domestic and foreign scientific thought on the definition of "financial resources" as a key concept in the process of financial management of business entities is carried out. It is established that there is no single interpretation of the concept of "financial resources", but common approaches to their interpretation are identified. It is substantiated that such approaches are approaches to the interpretation of the concept of "financial resources" from the standpoint of the form of their existence, sources of formation of financial resources, and directions of use. The risks affecting the state of financial resources of enterprises during martial law are identified and the Ukrainian experience of reducing the negative impact of such risks and adapting enterprises to changes in the external environment is presented. It is concluded that the lack of a unified approach to the interpretation of financial resources hinders

the development of scientific research in the field of financial resources and their management. Summarizing Ukraine's experience and systematizing its methods of responding to challenges will be a valuable basis for anticipating and responding quickly to future risks. It will also provide a basis for scientific research on risk management in developing and distributing financial resources in wartime.

Key words: *financial resources, risk, martial law, military challenges*

доктор економічних наук, Рудевська В.І. Фінансові ресурси підприємства в процесі ідентифікації ризиків воєнного стану / Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна, Київ

Дослідження присвячено вирішенню важливої наукової задачі ідентифікації ризиків діяльності підприємств притаманних для специфічних умов функціонування суб'єктів господарювання в період воєнного стану. Мета статті систематизувати специфічні ризики пов'язані із зміною бізнес ландшафту внаслідок військової агресії та визначити роль управління фінансовими ресурсами в процесі адаптації до таких змін. Для вирішення поставленої задачі проведено критичний аналіз вітчизняної і закордонної наукової думки щодо дефініції «фінансові ресурси», як ключового поняття в процесі фінансового менеджменту суб'єктів господарювання. Встановлено відсутність єдиного трактування поняття «фінансові ресурси», проте виявлено спільні підходи до їх тлумачення. Обґрунтовано, що такими підходами є підходи до тлумачення поняття «фінансові ресурси» з позиції форми їх існування, джерел формування фінансових ресурсів та за напрямками використання. Ідентифіковано ризики, що впливають на стан фінансових ресурсів підприємств під час воєнного стану та представлено український досвід зниження негативного впливу таких ризиків і адаптації підприємств до змін в зовнішньому

середовищі. Зроблено висновки що відсутність єдиного підходу до трактування фінансових ресурсів гальмує розвиток наукових досліджень в сфері фінансових ресурсів та їх управління ними. Узагальнення досвіду України та систематизація його методів реагування на виклики стануть цінним підґрунтям для передбачення та швидкого реагування на майбутні ризики. Це також забезпечить основу для наукових пошуків управління ризиками в процесі формування і розподілу фінансових ресурсів в умовах війни.

***Ключові слова:** фінансові ресурси, ризик, воєнний стан, військові виклики*

Вступ. Система фінансового менеджменту передбачає ефективне управління фінансовими ресурсами. В умовах війни його основною метою має бути зниження фінансових ризиків, зменшення ймовірності банкрутства, зменшення втрат через негативний вплив зовнішніх факторів на фінансову діяльність підприємств, підтримка їхньої вартості, забезпечення зростання прибутку та рентабельності, підтримка інвестиційної привабливості та формування грошових потоків із внутрішніх джерел. В умовах воєнного стану ця проблема набуває особливої гостроти, оскільки підприємства змушені функціонувати в умовах економічної нестабільності, порушення логістичних ланцюгів, скорочення ринків збуту, зростання ризиків неплатоспроможності контрагентів та обмеженого доступу до фінансових ресурсів.

Фінансово-господарська діяльність підприємств, на які впливають наслідки кризових явищ, зокрема пандемії та повномасштабної війни, значною мірою впливає на економічні процеси в Україні. У результаті невизначеності щодо економічної та політичної стратегії розвитку в таких обставинах прибутковість підприємств, які раніше були

фінансово стабільні, знизилася, і вони зіткнулися з проблемами з підтримкою платоспроможності, достатності капіталу та ліквідності.

Воєнний стан змінює традиційні підходи до фінансового менеджменту, змушуючи підприємства оперативно переглядати фінансові стратегії, оптимізувати структуру капіталу, підвищувати ефективність використання наявних ресурсів та шукати нові джерела фінансування. У таких умовах особливої уваги набувають питання фінансової стійкості, управління ризиками, антикризового планування та державної підтримки бізнесу.

Враховуючи зазначені виклики, необхідність дослідження фінансових ресурсів підприємства в умовах воєнного стану є актуальною як у теоретичному, так і у практичному аспектах. Це дозволить розвинути теоретичну базу визначення фінансових ресурсів, що сприятиме збереженню та розвитку підприємств навіть у кризових умовах.

В науковій літературі чимало публікацій присвячено питанням теорії фінансових ресурсів та методології їх управління. Проведений аналіз публікацій, які б висвітлювали характеристику фінансових ресурсів в контексті ризиків військового стану виявив, що ґрунтовних досліджень на цю тему поки ще дуже мало. Це пояснюється стислим часовим горизонтом дослідження: через брак глибокої статистичної бази важко зробити обґрунтовані висновки. Науковці Львівського національного університету М. І. Крупка, М. І. Кульчицький, М. О. Руцишин [1] опублікували свою доповідь в 2022 році, в якій вони розглянули реакцію держави та бізнесу в перші місяці після повномасштабного вторгнення. Вони акцентували, що перед фінансовою діяльністю підприємств України в умовах воєнного стану виникає низка нових завдань, вирішення яких неможливе з використанням старих методів і підходів до управління ефективності

їхньою діяльністю. Акцент рішення поставленої вченими проблематики вони змістили на забезпеченні економічної ефективності інновацій, обсягу попиту на інноваційну продукцію, що надається за умов маркетингової організації інноваційної діяльності. Таким чином фінансовий аспект проблеми залишився недостатньо розкритим.

Теоретичні аспекти формування і використання фінансових ресурсів на підприємстві в сучасних умовах розглядалися групою науковців ПВНЗ "Європейський університет" в дослідженні оприлюдненому у 2022 році [2]. У статті розглянуто сутність фінансових ресурсів підприємства, значну увагу приділено теоретичним аспектам формування та використання фінансових ресурсів підприємства, проте сучасні умови, які розглядали автори, ще не включали специфіку військового стану.

Також питаннями щодо формування та ефективного використання фінансових ресурсів підприємства вивчалися такими вченими: І.А. Козачок [12], Л. А. Лактіонова [6], В.М. Опарін [3], А.С. Павлова [10], Л.М. Худолій [8], Д. М. Рибалко [9] та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. В науковій літературі не має уніфікації фінансових та економічних понять, що дещо ускладнює дослідження визначеної категорії. Точне визначення «фінансових ресурсів підприємства» дозволило б досконаліше визначити елементи ресурсної бази, необхідні для розробки антикризових фінансових стратегій, підвищення стійкості бізнесу та продовження його функціонування. В ході проведеного дослідження автором зроблена спроба пошуку спільних поглядів на визначення досліджуваної категорії «фінансові ресурси» і об'єднання їх за спільною ознакою. Отриманий результат дозволить вдосконалити наукову теоретичну базу і стане підґрунтям для подальших досліджень.

Багато наукових праць присвячено проблематиці дослідження фінансових ресурсів підприємства, проте досі недостатньо уваги приділено особливостям формування та використання фінансових ресурсів підприємств з врахуванням специфічних ризиків в умовах воєнного стану. Цю прогалину намагаємось заповнити через узагальнення українського досвіду та його систематизацію. Важливим внеском в розвиток теорії і практики стануть апробовані в Україні протягом останніх трьох років шляхи адаптації менеджменту фінансових ресурсів підприємств до викликів війни. Ці результати стануть внеском в прогнозування та оперативне реагування на подібні ризики в майбутньому, а також закладуть основи наукових підходів до управління ризиками в процесі управління фінансовими ресурсами в умовах війни в науковому контексті.

Формулювання мети статті та завдань. Ефективне управління фінансовими ресурсами займає важливе місце в системі фінансового менеджменту. В період з 2022 року до сьогодні українські підприємства щоденно приймають рішення, що відрізняються від рішень мирного часу через постійні зовнішні загрози та появу нових ризиків, з якими стикаються бізнеси в умовах війни. Мінімізація фінансових ризиків, зниження ймовірності закриття бізнесу, зменшення втрат через негативний вплив зовнішніх факторів на фінансову діяльність підприємств, забезпечення зростання прибутку і рентабельності, формування грошових потоків, збереження робочих місць, перенесення виробництва – це стислий перелік задач які ставлять перед фінансовим менеджментом вимоги часу. Тому вкрай важливим є дослідження українського унікального досвіду управління фінансовими ресурсами підприємств, виявлення специфічних ризиків військового періоду та пошук оригінальних рішень в сфері управління фінансами підприємств.

В період з 2022 по 2025 року українські представники корпоративного сектору економіки опинились в важкій та, в певному сенсі, унікальній ситуації різкої зміни бізнес середовища в наслідок повномасштабної агресії. Військові дії на території окремої держави після закінчення Другої Світової війни ще не мали такого руйнівного масштабу. Це означає, що майже відсутні сучасні світовий досвід і теоретичні напрацювання в полі адаптації до військових викликів в сфері управління діяльністю суб'єктів господарювання в цілому і в управлінні фінансовими ресурсами зокрема. В ситуації зміни геополітичних усталених норм і порядку, що були актуальними останні 70 років для країн Європи вимушений досвід України в сфері реагування на військові дії в бізнес середовищі може стати цінним джерелом корисної інформації. Тому перед науковцями стоїть амбітна задача акумуляції та систематизації ризиків, що постають перед підприємствами в період військового стану, їх передбачення та ефективного реагування для зменшення наслідків їх настання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для вирішення проблеми управління фінансовими ресурсами підприємства під час воєнного стану надзвичайно важливо визначити, що таке «фінансові ресурси». Це пов'язано з тим, що чітке розуміння сутності, структури та джерел формування фінансових ресурсів є основою для ефективного використання, планування та адаптації фінансових ресурсів до кризових ситуацій. В умовах воєнного стану підприємства стикаються з різними обмеженнями, такими як доступ до капіталу, нестабільність грошових потоків, обмеженість фінансової підтримки з боку банківських установ і держави. Без однозначного трактування категорії «фінансові ресурси» виникають труднощі у визначенні їх реальної наявності, оцінці можливостей залучення додаткових ресурсів і розробці ефективних стратегій фінансового управління.

Крім того, динамічні зміни економічного середовища, пов'язані з війною, вимагають перегляду традиційних підходів до управління фінансами та адаптації існуючих теоретичних концепцій до сучасних реалій. Чітке визначення поняття «фінансові ресурси підприємства» дозволяє більш точно ідентифікувати складові ресурсної бази, що є необхідною умовою для розробки антикризових фінансових стратегій, підвищення стійкості бізнесу та забезпечення його подальшого функціонування.

Таким чином, для ефективного управління фінансовими ресурсами в умовах воєнного стану необхідно мати чітке теоретичне визначення та розуміння їх сутності. Це сприяє збереженню та розвитку бізнесу навіть у складних кризових ситуаціях.

Ми проаналізували сучасні підходи до визначення фінансових ресурсів підприємства. Детальний огляд представлений в таблиці 1.

Таблиця 1

**Порівняння трактування дефініції «фінансові ресурси»
вітчизняними науковцями**

Науковий погляд за автором	Трактування змісту фінансових ресурсів
Опарін В. М.[3]	Грошові кошти, що перебувають у розпорядженні підприємства та беруть участь у процесі відтворення.
Поддєрьогін А. М. [4]	Грошові кошти, які знаходяться в розпорядженні підприємства, тобто всі грошові фонди, а також частина грошових коштів у нефондовій формі
Худолій Л. М. [5, С.42]	Сума коштів, спрямованих в основні та оборотні засоби підприємства.
Лахтіонова Л. А. [6]	Грошові кошти у формі грошових фондів (статутний фонд, фонд оплати праці, резервний фонд) та у нефондовій формі (використання грошових коштів для виконання

	фінансових зобов'язань перед бюджетом і позабюджетними фондами, банками, страховими компаніями тощо).
Н. Н. Пойда-Носик, С. С. Грабарчук 7 С. 96]	Сукупність усіх грошових ресурсів, які надійшли на підприємство за певний період або на певну дату у процесі реалізації продукції (товарів, робіт, послуг – операційна діяльність) основних і оборотних засобів (інвестиційна діяльність) і видачі зобов'язань (майнових і боргових – фінансова діяльність)
К. В. Павлюк [8]	Включають грошові та майнові активи, які використовуються для фінансування його діяльності та забезпечення розвитку
Н. О. Рибалко [9]	Сукупність активів підприємства, сформованих із зовнішніх та внутрішніх джерел, що знаходяться в розпорядженні підприємства на правах власності або тимчасового володіння й які використовуються для погашення фінансових зобов'язань та забезпечення безперервності функціонування підприємства.
Н. О. Павлова [10, С.57]	частина грошових доходів та надходжень суб'єктів господарювання, які використовуються для формування фондів фінансових ресурсів або в не фондовій формі для забезпечення процесів відтворення
Сіліна І. В. та Хацер М. В. [11, С. 85-86]	джерела засобів підприємства, що спрямовуються на формування його активів, по суті, представляють собою грошовий капітал, що використовується підприємством для формування власних активів і здійснення виробничо-господарської діяльності
Козачок І.А [12, С. 277-283]	сукупність усіх грошових ресурсів, які надійшли на підприємство за певний період або на певну дату під час реалізації продукції, товарів, робіт та послуг (операційна діяльність), основних і оборотних засобів (інвестиційна діяльність) і видачі зобов'язань (фінансова діяльність)

*систематизоване автором на основі [3-12]

Наведений огляд наукових поглядів дає змогу оцінити різноманіття поглядів до тлумачення фінансових ресурсів та виявити певні закономірності: трактування терміну «фінансові ресурси» вітчизняні науковці розглядають як з позиції напрямків їхнього використання, так і відносно форми існування та джерел їх формування. На наш погляд, дефініція фінансових ресурсів має бути чіткою і характеризувати економічний зміст фінансових ресурсів та форму існування. Тоді як напрями використання та джерела формування є додатковими параметрами, що мають власне визначення та змінюються і розширюються на часовому горизонті в результаті розвитку фінансових інструментів, які можуть стати як новими джерелами формування або так і напрямками використання. Тому, погоджуємось з підходом до визначення «фінансових ресурсів» з Опаріним та Поддєрьогіним, які трактували з точки зору форми існування і окреслювали саме зміст фінансових ресурсів, як «грошові кошти, що знаходяться в розпорядженні підприємства». При цьому, фінансові ресурси мають багатофункціональний характер та спрямовуються на досягнення стійкого функціонування і забезпечують сталий розвиток підприємства.

Для поглиблення характеристики підходів до визначення фінансових ресурсів проведемо аналіз останніх досліджень і публікацій закордонних вчених. Дослідження зарубіжної літератури дозволило порівняти трактування фінансових ресурсів сучасними закордонними авторами. Результат згруповано в табл. 2.

Таблиця 2

**Порівняння трактування дефініції «фінансові ресурси»
зарубіжними науковцями**

Науковці	Визначення терміну «фінансові ресурси»
Brigham, E. F., & Ehrhardt, M. C.	Фінансові ресурси визначаються як кошти, отримані підприємством із внутрішніх (прибуток, амортизація) і

(2017) [13]	зовнішніх джерел (власний капітал, позики) для підтримки своєї діяльності та зростання.
Pandey, I. M. (2018). [14]	Фінансові ресурси — це грошові кошти, які дають змогу підприємствам фінансувати свої поточні та довгострокові потреби з внутрішніх чи зовнішніх джерел.
Md. M. Hossain (2020) С. 39 [15]	Фінансові ресурси є фундаментальною вимогою для зростання фірми
A. Aranda-Usón, P. Portillo-Tarragona, L. M. Marín-Vinuesa, S. Scarpellini (2018).[16]	фінансові ресурси визначаються та вимірюються, коли вони безпосередньо пов'язані з різними видами діяльності: покращенням стану довкілля, еко-інноваціями, еко-дизайном для циркулярності та ресурсозбереженням

*систематизоване автором на основі [13-16].

Фінансові ресурси в трактуванні зарубіжних науковців є ключовими для забезпечення операційної діяльності, довгострокового зростання та стійкості підприємств. Їх визначають як сукупність внутрішніх (прибуток, амортизація, нерозподілений прибуток) та зовнішніх джерел (позики, акціонерний капітал, державні гранти), які забезпечують фінансування бізнесу. Основний акцент робиться на важливості ефективного управління цими ресурсами для досягнення стратегічних цілей підприємств. Таким чином, можемо зробити висновок що серед трактувань фінансових ресурсів в іноземній науковій літературі превають підходи визначення цієї дефініції через джерела формування фінансових ресурсів та напрями їх використання.

Як бачимо в питанні визначення дефініції «фінансові ресурси» зберігається високий плюралізм, хоча і спостерігаються спільні підходи як серед вітчизняних, так і закордонних науковців. Так, спільним є тяжіння до виділення у визначенні таких елементів, як:

- джерела формування фінансових ресурсів;
- напрями використання фінансових ресурсів;
- форма існування фінансових ресурсів.

Досі не можна провести чіткого розмежування між змістом понять «фінансові ресурси підприємства» і такими спорідненими за своєю економічною суттю поняттями, як «капітал» та «пасиви підприємства». При цьому якщо капітал та пасиви підприємства поняття, що мають ширше значення та включають елементи ресурсної бази як в грошовій так і в негрошовій формах, *фінансові ресурси пропонуємо визначати як частину капіталу підприємства, яка сформована в грошовій формі і є базою формування для активів для фінансування його операційної, фінансової та інвестиційної діяльності з метою забезпечення сталого розвитку.* Проведений аналіз теоретичної бази дефініції «фінансові ресурси» дає розуміння сутності, структури та джерел формування фінансових ресурсів, що є основою для їх ефективного використання, планування та адаптації фінансових ресурсів до кризових ситуацій.

В умовах воєнного стану підприємства стикаються з різними обмеженнями, такими як доступ до капіталу, нестабільність грошових потоків, обмеженість фінансової підтримки з боку банківських установ і держави. Удосконалення організації управління фінансовими ресурсами підприємств є одним з основних чинників підвищення ефективності виробничо-господарської діяльності. Це безпосередньо впливає на конкурентоспроможність підприємств, стабільність їх роботи та розвиток на інноваційному підґрунті. Система управління фінансовими ресурсами може вважатися ефективною лише тоді, коли не тільки раціонально використовуються наявні ресурси, але й здійснюється активний і систематичний пошук можливостей для подальшого розвитку.

З урахуванням викладеного вище, доцільно провести детальний аналіз основних груп ризиків, що відіграють ключову роль у оцінці фінансового стану підприємства та його фінансових ресурсів. У

сучасних умовах спектр ризиків, з якими стикаються вітчизняні суб'єкти господарювання, значно розширився після початку повномасштабного вторгнення, а вплив традиційних (найпоширеніших) ризиків (фінансові, техніко-виробничі, комерційні та інші ризики), характерних і для мирного періоду, значно посилюється під впливом воєнних факторів [17]. На рисунку 1 виділено ризики з якими стикаються підприємства в рамках воєнної ситуації в Україні.

Рис. 1. Ризики що мають додатковий або підвищений вплив на стан фінансових ресурсів підприємств під час воєнного стану

*власна розробка автора (ів) на основі [17]

Унаслідок повномасштабного вторгнення значна кількість підприємств змушена була зупинити свою роботу, деякі продовжили функціонувати частково або суттєво скоротили обсяги діяльності. Водночас із плином часу багато компаній адаптувалися до нових реалій, а деякі з них навіть відновили діяльність майже до довоєнного рівня. У цьому контексті для багатьох підприємців рішенням стала релокація бізнесу в західні області України, однак загроза розширення бойових дій у цих регіонах залишається актуальною [18].

Багато підприємств, розташованих у зонах активних бойових дій та на окупованих територіях, зазнали значних втрат майна, зокрема будівель, споруд та обладнання, через вибухи й мародерство. Деякі з них, втративши також первинні документи на активи, не змогли підтвердити право власності й отримати компенсацію вартості. Це мало негативний вплив на здатність підприємств сформувати оптимальну структуру фінансових ресурсів через скорочення доступу до кредитних ресурсів, брак заставного майна та погіршення кредиту і платоспроможності.

У період війни було ухвалено низку регуляторних змін, спрямованих на адаптацію законодавства України до стандартів ЄС, виконання міжнародних угод, а також на врегулювання трудових відносин в умовах воєнного стану та особливостей звітності й перевірок. Висока динаміка цих змін ускладнює діяльність підприємств і робить бізнес-середовище турбулентним, що в свою чергу має відобразитись на фінансовій політиці підприємств і підходах до управління фінансовими ресурсами.

Ситуація з податковим законодавством в Україні під час війни була досить динамічною, що є цілком закономірним. На початку повномасштабного вторгнення держава запровадила низку податкових послаблень для суб'єктів господарювання, зокрема для малого та середнього бізнесу. Серед них – можливість для ФОП першої та другої груп не сплачувати єдиний податок, мораторій на проведення податкових перевірок, звільнення від сплати земельного та екологічного податку для підприємств, що знаходяться в зонах бойових дій, а також тимчасове скасування штрафів за несвоєчасне подання податкової звітності. Хоча більшість цих послаблень уже скасовані, у перші місяці війни вони стали важливим інструментом підтримки бізнесу, особливо у складних економічних умовах. Водночас варто

відзначити й низку негативних аспектів. Зокрема, часті зміни законодавчих норм вимагають підвищеної уваги з боку адміністративних відділів підприємств, а також постійного моніторингу оновлень. Нерідко такі законодавчі новації спричиняють труднощі у впровадженні та дотриманні окремих положень податкового законодавства, що створює додаткове навантаження на бізнес [19].

Окремим викликом для підприємств та планування ними своєї діяльності стали енергетичні ризики. В наслідок цілеспрямованого руйнування країною-агресоркою енергетичної інфраструктури майже по всій території України підприємства стикаються з необхідністю самостійно забезпечувати енергонезалежність, що вимагає додаткових фінансових витрат. Особливо критичною ситуація стала для підприємств харчової промисловості, оскільки зберігання сировини та готової продукції вимагає дотримання певних температурних режимів, що стало неможливим у разі тривалих перебоїв з електропостачанням. Можна констатувати, що підприємства малого і середнього бізнесу адаптувались до енергетичних ризиків, проте для виробничих підприємств зазначені виклики все ще мають суттєвий вплив на обсяги виробництва, а як закономірний наслідок і на фінансові результати. Цей ризик поставив виклики перед підприємствами в пошуку фінансових ресурсів для підвищення енергетичної незалежності, запровадження альтернативних джерел енергії, тощо. Пошук шляхів подолання викликів енергетичної залежності відобразився на структурі фінансових ресурсів підприємств: багато компаній скористалось програмами державної підтримки малого та середнього бізнесу «Доступні кредити 5-7-9» для вирішення поставлених задач. Всього з моменту старту програми «Доступні кредити 5-7-9%» представники мікро, малого та середнього підприємництва (ММСП) отримали від уповноважених банків 75 968 кредитів на загальну суму 297, 3 млрд.

грн на кінець березня 2025 року (83,5 млрд грн. в 2022 році). З них: 38,64 млрд грн підприємці отримали на інвестиційні цілі; 57,31 млрд грн. на антивоєнні цілі та 2,19 млрд. грн на фінансування енергосервісів. [20] Це в свою чергу вплинуло на структуру фінансових ресурсів підприємств та дозволило впровадити контрзаходи до енергетичних викликів в тому числі.

Ризик підприємства взаємодії з контрагентами є одним з розповсюджених під час повномасштабного вторгнення. Погіршення фінансового стану партнерів, зниження їхньої платоспроможності та часткове або повне невиконання договірних зобов'язань є основними проблемами. В умовах військової агресії договірні відносини зазнали значних змін в бік скорочення термінів дебіторської та кредиторської заборгованостей, бо чим довший термін відстрочки, тим вищий ризик несплати внаслідок настання непередбачуваних подій. Такі зміни однозначно мали відбитись на структурі фінансових ресурсів підприємств.

Важливу роль в управлінні фінансовими ресурсами також відіграють відкориговані військовою ситуацією обсяги купівельної спроможності споживачів кінцевої продукції та їх скорочена кількість. Скорочення населення України внаслідок значної еміграції та відволікання з процесу споживання призваних у військово також несуть загрози для підприємств і мають бути враховані в процесі планування фінансових ресурсів і їх оптимізації.

Також слід зважити на логістичні ризики, які вимагають врахувати фінансові витрати на нові логістичні шляхи постачань і закупівель. Протягом дії військового стану в Україні внутрішні, а особливо зовнішні шляхи постачання зазнали суттєвих змін. Блокування морських перевезень Чорним морем та періодичні проблеми з сухопутними транскордонними вантажними перевезеннями вимагають оптимізації та

кореляції в процесі планування доходів від звичайної діяльності, підвищують витрати на постачання, підвищують ризик втрати продукції в процесі.

Висновки. В результаті детального аналізу підходів до визначення «фінансових ресурсів» можемо констатувати, що попри відсутність повної гармонізації наукових поглядів, існують спільні елементи, через які передається зміст фінансових ресурсів. Виділення цих елементів сприяє збереженню та розвитку теоретичної бази та практичних аспектів її застосування під час кризових умов. Незважаючи на відсутність єдиних підходів до тлумачення дефініції «фінансові ресурси» встановлено спільні підходи до її визначення в результаті дослідження вітчизняної та закордонної економічної наукової літератури: з позиції форми існування, з позиції формування і з позиції використання. Дослідження сучасних теоретичних підходів дозволило запропонувати власне визначення фінансових ресурсів, яке розглядає фінансові ресурси як поняття, що є частиною капіталу підприємства, яка сформована в грошовій формі і є базою формування для активів для фінансування його операційної, фінансової та інвестиційної діяльностей з метою забезпечення сталого розвитку.

- управління фінансовими ресурсами є ключовим завданням фінансового менеджменту суб'єктів господарювання. В період військового стану врахування в процесі управління фінансовими ресурсами нових ризиків, не притаманних мирному часу, стає вирішальним. Узагальнення українського досвіду, його систематизація і апробовані шляхи адаптації до викликів стануть цінним підґрунтям для передбачення та швидкого реагування на такі ризики в майбутньому і забезпечать підвалини наукових підходів до управління ризиками в процесі управління фінансовими ресурсами в умовах війни в науковій площині.

Виділені в дослідженні ризики, що мають додатковий або підвищений вплив на фінансові ресурси підприємств під час воєнного стану, можуть посилити теоретичну базу дослідження ідентифікації ризиків воєнного стану та стати підґрунтям для подальших досліджень у сфері розробки стратегій та методології управління такими ризиками з огляду на зміни в сучасному геополітичному ландшафті.

Література:

1. М. І. Крупка, М. І. Кульчицький & Руцишин М. О. (2022). Фінансова діяльність підприємств України в умовах воєнного стану. *Матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції Фінансова система країни: тенденції та перспективи розвитку. (Острог. 21 жовтня 2022.)* С.266.
2. Пилип'як, О. В., Майор, О. В., & Попович, Ю. Г. (2022). Теоретичні аспекти формування і використання фінансових ресурсів на підприємстві в сучасних умовах. *Економіка і управління*, (1), 88. http://nbuv.gov.ua/UJRN/econupr_2022_1_13
3. Опарін, В. М. (2005). *Фінансова система України (теоретико-методологічні аспекти)*: монографія. К.: КНЕУ, 240. <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d7242bed-2399-45ba-86f5-fcab9cbba202/content>
4. Поддєрьогін, А. М. (2000). *Фінанси підприємств: Підручник/Керівник авт. кол. і наук. ред. проф. АМ Поддєрьогін. 3-тє вид., перероб. та доп.* К.: КНЕУ, 302-307.
5. Худолій, Л. М. (2003). *Теорія фінансів: навчально-методичний посібник*. К.: Вид-во Європ. ун-ту. С. 67.
6. Лахтіонова, Л. А. (2001). *Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання*: монографія. К.: КНЕУ, 387, 13.

7. Пойда-Носик, Н. Н., & Грабарчук, С. С. (2003). Фінансові ресурси підприємства. *Фінанси України*, (1), 96-103.
8. Павлюк, К. В. (1997). *Фінансові ресурси держави*: Монографія. К.: НІОС, 24.
9. Рибалко, Н. О. (2009). Фінансові ресурси підприємств: грошові кошти чи щось більше?. *Інвестиції: практика та досвід*, (14), 28-31.
10. Павлова Л.Н. (2009) *Фінансовий менеджмент. Керування грошовим обігом підприємства*. М.: Банки й біржі: ЮНИТИ, 400.
11. Сіліна, І. В., & Хацер, М. В. (2015). Управління фінансовим станом підприємства в кризових умовах. *Економіка та держава*, (11), 85-88.
12. Козачок, І. А. (2011). Формування та управління ефективним використанням фінансових ресурсів підприємства. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*, (47), 277-283.
13. Brigham, E. F., Gapenski, L. C., & Ehrhardt, M. C. (1998). *Financial Management; Theory and Practice* (Book and diskette package). Harcourt College Publishers. URL: https://archive.org/details/financialmanagem0000brig_x8m8/mode/2up
14. Pandey, I. M. (2018.). *Financial Management*. New Delhi: Vikas Publishing House. URL: <https://archive.org/details/financialmanagem0000impa>
15. Hossain Md. M. (2020). Financial resources, financial literacy, and small firm growth: Do private organizations support matter? *Journal of Small Business Strategy*, 30(2), 35-58. <https://libjournals.mtsu.edu/index.php/jsbs/article/view/1187h>
16. Alfonso Aranda-Usón, Pilar Portillo-Tarragona, Luz María Marín-Vinuesa, Sabina Scarpellini (2018). *Financial Resources for the Circular*

Economy: A Perspective from Businesses Sustainability , 11(3), 888;
<https://doi.org/10.3390/su11030888>

17. Макалюк І. В., Кривда О. В., Лайкова А. О. (2024) Якісний аналіз ризиків вітчизняних підприємств в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. №62. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-73>

18. Томашук І. В., Томашук І. О. (2022). Управління фінансовими ризиками підприємства як складова забезпечення сталого функціонування суб'єкта економіки. *Економіка та суспільство*. N39. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1400>

19. Макалюк І. В., Кашпуренко Т. О., Баранніков М. О. (2023). Становище підприємств аграрного сектору України в умовах війни: фінансово-інвестиційні аспекти. *Економіка та суспільство*. №49. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-7>

20. Міністерство Фінансів України. *Мінфін: за час дії воєнного стану підприємці отримали 75 968 кредитів на 297,3 млрд грн за держпрограмою «Доступні кредити 5-7-9%»*
URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/minfin_za_chas_dii_voiennogo_stanu_pidpriiemtsi_otrimali_75_968_kreditiv_na_2973_mlrld_grn_za_derzhprogramoju_dostupni_krediti_5-7-9-5094 (дата звернення: 10.04.2025).

References:

1. М. І. Krupka, М. І. Kulchytskyi & Rushchyshyn М. О. (2022). Finansova diialnist pidpriemstv Ukrainy v umovakh voiennoho stanu. [Financial activities of Ukrainian enterprises under martial law]. *Materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii Finansova sistema krainy: tendentsii ta perspektyvy rozvytku. (Ostroh. 21 Slovenia 2022. P.266.) [Proceedings of the International Scientific and Practical Internet Conference Financial System of the Country: Trends and Prospects for Development. Ostroh. October 21, 2022.]*

2. Pylypiak, O. V., Maior, O. V., & Popovych, Yu. H. (2022). Teoretychni aspekty formuvannia i vykorystannia finansovykh resursiv na pidpriemstvi v suchasnykh umovakh [Theoretical aspects of the formation and use of financial resources at the enterprise in modern conditions.] *Ekonomika i upravlinnia [Economics and management]*, (1), 88. http://nbuv.gov.ua/UJRN/econupr_2022_1_13
3. Oparin, V. M. (2005). *Finansova systema Ukrainy (teoretyko-metodolohichni aspekty) [Financial system of Ukraine (theoretical and methodological aspects)]*: monohrafiia [monograph] K.: KNEU, 240. <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d7242bed-2399-45ba-86f5-fcab9cbba202/content>
4. Poddierohin, A. M. (2000). *Finansy pidpriemstv [Corporate finance]*: Pidruchnyk [Textbook]/Kerivnyk avt. kol. i nauk. red. prof. AM Poddierohin. 3-tie vyd., pererob. ta dop. K.: KNEU, 302-307.
5. Khudolii, L. M. (2003). *Teoriia finansiv: navchalno-metodychnyi posibnyk. [Theory of finance: a textbook.]* K.: Vyd-vo Yevrop. un-tu. [K.: European University Press.] p. 67.
6. Lakhtionova, L. A. (2001). *Finansovyi analiz subiektiv hospodariuvannia [Financial analysis of business entities]*: monohrafiia [monograph]. K.: KNEU, 387, 13.
7. Poida-Nosyk, N. N., & Hrabarchuk, S. S. (2003). Finansovi resursy pidpriemstva [Financial resources of the enterprise]. *Finansy Ukrainy [Finance of Ukraine]*, (1), 96-103.
8. Pavliuk, K. V. (1997). *Finansovi resursy derzhavy [Financial resources of the state]*: Monohrafiia [Monograph]. K.: NIOS, 24.
9. Rybalko, N. O. (2009). Finansovi resursy pidpriemstv: hroshovi koshty chy shchos bilshе?. [Financial resources of enterprises: cash or something more?] *Investytsii: praktyka ta dosvid [Investments: practice and experience]*, (14), 28-31.

10. Pavlova L.N. (2009) *Finansovyi menedzhment. Keruvannia hroshovym obihom pidpriemstva [Financial management. Managing the company's cash flow]*. M.: Banky y birzhi: YuNYTY [M: Banks and Exchanges: UNITS.], 400.
11. Silina, I. V., & Khatser, M. V. (2015). Upravlinnia finansovym stanom pidpriemstva v kryzovykh umovakh [Managing the financial condition of an enterprise in a crisis]. *Ekonomika ta derzhava [Economy and the state]*, (11), 85-88.
12. Kozachok, I. A. (2011). Formuvannia ta upravlinnia efektyvnym vykorystanniam finansovykh resursiv pidpriemstva [Formation and management of efficient use of financial resources of the enterprise]. *Humanitarnyi visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii [Humanitarian Bulletin of Zaporizhzhya State Engineering Academy]*, (47), 277-283.
13. Brigham, E. F., Gapenski, L. C., & Ehrhardt, M. C. (1998). *Financial Management; Theory and Practice* (Book and diskette package). Harcourt College Publishers. URL: https://archive.org/details/financialmanagem0000brig_x8m8/mode/2up
14. Pandey, I. M. (2018.). *Financial Management*. New Delhi: Vikas Publishing House. URL: <https://archive.org/details/financialmanagem0000impa>
15. Hossain Md. M. (2020). Financial resources, financial literacy, and small firm growth: Do private organizations support matter? *Journal of Small Business Strategy*, 30(2), 35-58. <https://libjournals.mtsu.edu/index.php/jsbs/article/view/1187h>
16. Alfonso Aranda-Usón, Pilar Portillo-Tarragona, Luz María Marín-Vinuesa, Sabina Scarpellini (2018). Financial Resources for the Circular Economy: A Perspective from Businesses Sustainability , 11(3), 888; <https://doi.org/10.3390/su11030888>

17. Makaliuk I. V., Kryvda O. V., Laikova A. O. Yakisnyi analiz ryzykiv vitchyznianskykh pidpryiemstv v umovakh voiennoho stanu. *Ekonomika ta suspilstvo [Economy and society]* №62. 2024. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-73>

18. Tomashuk I. V., Tomashuk I. O. (2022). Upravlinnia finansovymy ryzykamy pidpryiemstva yak skladova zabezpechennia staloho funktsionuvannia subiekta ekonomiky [Financial risk management of an enterprise as a component of ensuring the sustainable functioning of an economic entity]. *Ekonomika ta suspilstvo [Economy and society]*. №39. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1400>

19. Makaliuk I. V., Kashpurenko T. O., Barannikov M. O. (2023). Stanovyshche pidpryiemstv ahrarnoho sektoru Ukrainy v umovakh viiny: finansovo-investytsiini aspekty. *Ekonomika ta suspilstvo [Economy and society]*. №49. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-7>

20. *Ministerstvo Finansiv Ukrainy [Ministry of Finance:]*. Minfin: za chas dii voiennoho stanu pidpryiemtsi otrymaly 75 968 kredytiv na 297,3 mlrd hrn za derzhprohramoiu «Dostupni kredyty 5-7-9%» [Ministry of Finance of Ukraine. during the martial law period, entrepreneurs received 75,968 loans worth UAH 297.3 billion under the state program "Affordable Loans 5-7-9%"]

URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/minfin_za_chas_dii_voiennoho_stanu_pidpriiemtsi_otrimali_75_968_kredytiv_na_2973_mlrd_grn_za_derzhprogramoIU_dostupni_kredyty_5-7-9-5094 (дата звернення: 07.04.2025).

Citation: Viktoriia Rudevskya (2025). FINANCIAL RESOURCES OF AN ENTERPRISE IN THE PROCESS OF IDENTIFYING MARTIAL LAW RISKS. New York. TK Meganom LLC. Innovative Solutions in Modern Science. 2(66). doi: 10.26886/2414-634X.2(66)2025.1

Copyright: Nataliia Shvets, Yevgenij Moroz ©. 2025. This is an openaccess article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY). The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.